

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Lőw Immánuel: Néhány reflexió (2. oldal)

Hagyjuk az izraelitáskodást, itt zsidókról van szó... (7. oldal)

Nádel Tamás
Kézdy György-díjas!
(12. oldal)

Fotó: Szentgyörgyi Ákos

Lőw Immánuel: Néhány reflexió

Előző hónaptól ezen az oldalon az 1884-től 1948-ig – változó gyakorisággal – megjelent Magyar-Zsidó Szemle-t szemlézzük, amely a magyarországi neológ zsidóság legfontosabb tudományos és közéleti folyóirata volt. Maradunk az 1884-es kiadványnál, amelyben Lőw Immánuel (1854-1944) arról ír, mit vár a Szemlétől. Lőw egyetemi és teológiai tanulmányait Berlinben végezte, ott is avatták rabbivá. 1878-ban választotta fő rabbivá a szegedi hitközség. Már fiatalon világhírű tudós és vallási tekintély volt. A magyar irodalom és történelem sok nagyságáról mondott emlékbeszédet. Kilencven éves kora ellenére, 1944 júniusában a szegedi gettóba vitték, ahonnan deportálták volna. Úton Auschwitz felé Budapesten elengedték, és egy fővárosi kórházban halt meg.

Nem tudom, helyesen ítélem-e meg kollegáim hangulatát, amidőn azt gondolom, hogy a Magyar-Zsidó Szemle szerkesztőit ők is szíves örömmel üdvözlök, mert oly vállalatot indítottak meg, mely nemcsak rég érzett, tagadhatatlan hiányt pótol, hanem egyszersmind a magyar zsidók egy erkölcsi kötelességét is teljesíti s a zsidó hit-tudománynak fájdalmasan nélkülözött közlőnyt teremt. Első sorban a hazai zsidó papságnak kell már hivatásánál fogva a M. Zs. Szemlét fölkarolniok.

A zsidó papok, a rabiak tevékenysége sokoldalú, annál többoldalú, minél komolyabban fogják föl hivatásukat. Tudományos képzettségnek, általános műveltségnek és hivatása iránt táplált lelkesedésnek kell benne egyesülni. És e követelmények teljesítésével még hiába lép községe élére, ha a papi teendőket, ha a községi életet gyakorlatból nem ismeri. Mennyi élheteretlen, tekintélyrontó tapogatózás nem esnék meg, ha rabbija-

ink a praxisba úgy jutnának, mint minden felekezet lelkészei, valamely lelkész mellett töltött gyakorlati idő után! Mennyivel egyöntetűbbek, formásabbak lennének a papi funkciók nálunk, ha nem mindenki a maga szája ize, vagy a véletlen által vezetettnek az esketési, temetési s egyéb dolgokban, kezdve attól, hogy minden rabbi szabójának szeszélye szerint másféle csuhát ölt egész a hitoktatás és prédikálás terén való experimentálásig. A főnálló állapotok megbírlása már rég vár hivatott közegre, oly közlőnyre, mely tudományos tekintélyt buzgó felekezettiséggel egybekötve, a zsidó teológiai tudomány nevében legyen feljogosítva szót emelni.

Csak egy példát a sokból, mennyire szükséges a felekezeti élet nyilvánulásainak nyilvános megbeszélése a sajtó útján.

A temetési szertartások a reformok korának kezdete óta megfelelőbb alakot öltöttek: ének és halotti beszédből álló agendák jöttek létre,

úgy hogy ezek nélkül rendezettebb községekben temetés nem igen történik.

... De az újabb rend nem fogadtott el mindenütt, s elég csodálatos, hogy ép egy igen nagy hazai községben tapasztaljuk, hogy a temetések túlnyomó része minden lelkészi segédkezés, sőt egyáltalában minden egyházi szertartás nélkül megy végbe. A jelen állapot minden idegennél visszatetszést szül, a vallásos érzületet sérti és minden más hitűben felekezetünknek tartozó tiszteletet megingatja. A második tárgy, mire rá akarok térni, a zsidó tudomány ügye. A holland és a francia, részben az orosz és amerikai zsidók is nemzetivé iparkodnak tenni a zsidó tudományt, melyet a németül író zsidóság teremtett meg. A M. Zs. Szemle nemzeti nyelven kívánja megszólaltatni a zsidó tudományt. E törekvés szükséges voltát vitatni talán fölösleges; a rabbi áll talán fölösleges; a rabbi áll majd megmutatni, megértik e nemzeti és vallási szempontból egyaránt üdvös kezdeményezést, és sorakoznak a Szemle körül mint dolgozótársak s a lap terjesztői.

... Fájdalmasan tapasztaljuk évek óta, hogy a tudományos termelés a rabbi körében kevesek kivételével, pang. Az első modern theolo-

gus-nemzedékből alig van már egy-kettő s az elhaltak helyébe vajmi kevesen léptek! Pedig a zsidóság tradíciói a tudományos foglalkozást a papi teendők elsejének, a pap ismertető jelének tartják s a tradíciót jó lesz féltékenyen őriznünk. E teendő a zsidó teológia terén annyi, hogy a tudós foglalkozásoknak leghálásabb témáit kínálva kínálja, s tudományos témák fölvetése más tudományos diszciplínákkal viszonyítva aránytalanul könnyű. Üdvös kezdeményezés, útmutatás, élénk eszmecsere által a M. Zs. Szemle dolgozótársai e tekintetben nagyot lendíthetnek, s reméljük is, hogy az irodalomtörténet, történet és nyelvtudomány mellett a szorosabban vett teológiai tudományt is kellő gondozásban fogják részesíteni. E téren legtöbb a teendő. Azon diszciplínák közül, melyeket a teológiai enciklopédia felsorol, alig van egy is, melynek tudományos feldolgozásával dicsekedhetnénk, melynek kézikönyvét a tanulni vágyó ifjúnak vagy az okulni vágyó férfúnak kezébe adhatnák. Mindig szégyenérzet fog el, ha eszembe jut, hogy a talmud teológiájának szisztematikus megírása egy protesztáns lelkészre várt, holott annyi munkával, mennyit ő a reá nézve idegen kútfőkre fordított, valamely zsidó tudós sokkal tökéletesebb művet, írhat vala e tárgyról. A rendszeres tevékenység fokozását várjuk a Magyar-Zsidó Szemlétől: sarkallja a szerkesztők kezdeményezése mindazokat tevékenységre, kik hitünket s tudományát elválaszthatatlanoknak a zsidóság tudományos megismerését szent kötelességnek tartják.

* A rovatban megjelenő írásokat eredeti formájukban adjuk közre, így nem szerkesztjük, s nem javítjuk a mai kor helyesírásának megfelelően!

I M A R E N D

Hétköznap: 7:30-kor kezdünk reggel, az **esti ima** időpontja 17:00 óra, helyszín a Talmud-Tórában.

Az esti ima előtt fél órával, sakk, kártya, kávé és tea várja híveinket!

Péntek esti ima: 17:00-kor a Hősök Templomban.

Szombat reggeli ima a Hősök Templomban Sachrisz: 9:30

Tóraolvasás: 10:00 Muszáf ima: kb. 10:45

Vasárnap reggeli ima: 8:00-kor, **esti ima:** 17:00-kor, mindkettő a Talmud Tórában.

A péntek esti keddust, illetve a szombat délutáni sálesüdeszt szintén a Talmud-Tórában tartjuk.

Sálesüdeszek kezdete a következő hetekben:

november 30.	15:45	december 7.	16:00
december 14.	16:00	december 21.	16:15
december 28.	16:15		

Ábrahám, Ézsau, Jákob, menekültek és a Dohány orgonája

Négy kedd, négy rabbi címmel indult szeptemberben előadássorozat a Dohány körzet Talmud-Tórájában. Ezúttal is a már ismert rabbik adtak tanítást a Tóráról, vallásról és sok érdekességről a zsidóság kapcsán. Aki nem tudott megjelenni, a Dohány körzet Facebook oldalán élőben követhette Zeév Paskeszt, Darvas Istvánt, Frölich Róbertet. Markovics Zsolt ezúttal is nélkülözniük kellett. Kicsit szemezgetünk az előadásokból, melyeket utólag is, teljes egészében megnézhetnek az említett Facebook oldalon.

Novemberben is Zeév Paskesz volt az első, aki most Ábrahámról beszélt nekünk. Elmondta, az első két hetiszakaszban a Tóra átszalad a generációkon, aztán Ábrahám-tól ez lelassul.

„Menj el az országból, apád szülőházából...” – kapta I.tentől az utasítást Ábrahám 75 éves korában. Az utazás pedig akkoriban jelentős veszteségekkel járt, hiszen az csökkentette a szaporulatot, a vagyont és a (hír)nevet. Az Ő.való megígéri, hogy az első ősapát semmi kár nem ér emiatt, mert megáldja, és áldás lesz. S akit Ábrahám megáld, azt ő is megáldja.

A szövegben szereplő három áldás utalás a három ősapára. Ábrahám – a kegy. Sátrának mind a négy oldala nyitva, hogy a vándorok minél könnyebben betérhessenek hozzá. Izsák, felkerül a templomi oltárra, ezért ő jeleníti meg a templomi szolgálatot. Míg Jákob ült a sátorban, ő pedig a Tóra, mert mással nem akart foglalkozni. Igaz, később mégis a világi dolgokkal kellett foglalkozni. Nem akkor lesz vége a száműzetésnek, ha mind egyszerre teljesül, hanem akkor, s akkor jön el a Megváltó is, ha nagy lesz a kegy...

Érdekesség, amikor a Királyok háborúja Ábrahám találkozik Jeruzsálem királyával, aki nem más, mint Najách (Noé) fia, Sém!

Dr. Frölich Róbert, ismét két izgalmas kérdést hozott. Egyrészt az elmúlt évek „fenyegető” aktualitását: hogy kell viselkednünk a migránsokkal, menekültekkel. Illetve arra kerestük a választ, van-e helye a zsinagógában az orgonának.

Az első felvetés kapcsán főbbink a Tórárt idézte, amely a kiindulópont számunkra:

„Ne sanyargasd az idegent, és ne is nyomd el őket, mert Ti magatok is idegenek voltatok Egyiptomban.” Az egyiptomi fogság annyira beleivódott a zsidóságba, hogy minden jót és minden rosszat arra vezet vissza.

Szintén a Tórában olvashatjuk, ha valakihez egy rabszolga menekül, akkor ne szolgáltassa vissza. Miközben még a modernebb korban is

pl. Amerikában hajtóvadászatot indítottak a szökevény után, és azt is büntették, aki bújta. A Tóra alapján Izraelben a nem zsidó rabszolga is több volt, mint csupán beszélő szerszám. Voltak jogai! Tehát, ha megszökött, akkor a gazdája kegyetlenül bánt vele, hiszen elviekben étele, szállása volt, házasodhatott, ha akart, így más oka nem lehetett. Ebben az esetben ahova menekült, ott kötelesek megvédeni.

A Dohány zsinagóga kapcsán bő 1,5 évszázados vita, lehet-e a zsinagógában orgona, vagy ez i.tenkáromlásnak számít.

Darvas István az aktuális hetiszakasz alapján, melyben Ézsauról és Jákobról olvasunk, az idősebb fiúról beszélt.

A Tóra alapján semmi rosszat nem gondolhatunk Ézsauról, legfeljebb azt, hogy indulatos, mert amikor Jákob az atyai áldást is elvette tőle, akkor megfenyegette. Ezen túl csak annyit tudunk, szeret vadászni, de különösebb negatívumot nem.

Rási viszont úgy magyarázza ezt a részt, hogy Ézsau milyen rossz és gonosz volt. Ráadásul már az anyaméhben elkezdődtek a konfliktusok a testvérek között

Darvas István

Rási azt is megmagyarázza, valójában Jákob az elsőszülött. Sőt, Ézsau nem a vadászathoz értő ember és nem ott állít csapdát, hanem az apjának is már a kérdés felvetésével. Továbbá azért vörös, mert ilyen a vérontó természete is. Ézsau másik neve: Edom, amit a rabbinikus irodalom Rómával azonosít, Rómát pedig a kereszténységgel. Mindkét időszakban jócskán akadt időszak, amikor a zsidókat üldözték, s a kritikát megfogalmazókat kivégezhették. Ezért minden düh Ézsaura ömlött és őt nevezték meg Róma helyett (is). /Nem járt jobban a sertés sem, amely kívül kóser, belül nem, mert nem kérődő. Miután kintről

A Tórában először zenéről, énekről Mózesnél olvashatunk. Amikor a Nádas-tenger megnyílt ünnepeltek, daloltak, s táncoltak a zsidók. Sőt, Mózes testvére, Mirjam még dobolt is.

Később Dávid zsoltárainak cím felirataiban rendre szerepelnek különböző hangszerek. Sőt, a szombat reggeli i.tentisztelet esetében felsorol hangszereket. De a Talmud is ír arról, hogy a Szentélyben volt egy 100 hangot megszólaltatni képes hangszer, ami az orgonához hasonló lehetett.

Bár a Szentély pusztulása után akadt tiltás, mely miatt nem zenélhetnének, nem használhatnánk hangszert, több példát hallhattunk, miért nincs ezzel gond. Mára a törvény betűje és szelleme eltávolodott egymástól. A Szentély pusztulása olyan történelmi távlatban van, mint Róma pusztulása, a trójai háború stb., s ez már nem vált ki személyes érzelmet, mint anno.

úgy tűnik, minden rendben, belül az ellenkezője - a képmutatásnak lett a színönimája, s a sertés is többször szerepelt Róma helyett./

A Talmudban rengeteg beszélgetés szerepel, amelyben zsidó bölcsek és a római császárok beszélgetnek, ezek nem biztos, hogy valóság, de nem kizárt. A sok, olykor halállal végződő ellentét mellett egy baráti páros – Rabbi Yehuda HaNaszi és Antonius is említ. Egy izgalmas történet szerint nem csak barátok, de tejtestvérek is voltak. /Ezt IS hallgassák meg Facebook oldalon található felvételen./

Ha Ézsau és Róma rossz, miért említi ezt a példát Rási? Ő maga nem magyarázta meg. Talán ezzel próbál finoman arra célozni, gyengíthetők a korábbi előítéletek, melyekről mi, zsidók tudnánk jócskán beszélni az elmúlt évszázadok keserű tapasztalati alapján. Így azt tanulhatjuk ebből, majd 1000 év távlatából, ezeket az előítéleteket, apránként le kell bontani...

Szenes Hanna szobrot kap

A Széna téren, a kivégzése helyszínének közelében hamarosan szobrot állítanak az 1944-ben Budapesten megkínzott, majd agyonlőtt Szenes Hannának. A költőt, a magyar ellenállás mártírját, Izrael hőst a Margit körüti fegyház udvarán végezték ki.

A Budapest egyesítésének 146. évfordulóján, november 17-én tartott sajtótájékoztatójukon Kerpel-Fronius Gábor főpolgármester-helyettes elmondta, Budapest születésnapját ünnepelve fontos, hogy miként tekintünk vissza az elmúlt 146 évre. Az eltelt időszak egyik sajátossága sajnos az, hogy aránytalan a férfiakat és nőket ábrázoló szobrok száma, hiszen miközben kiemelkedő nőknek nincsen szobra, átlagos teljesítményű férfiaknak is sok van. Kijelentette, örömmel támogatják a női emlékművek számának növelését, de szeretnék, ha az arány nem úgy javulna, hogy az elmúlt években tapasztalt vizuális környezetszennyezés folytatódna. Olyan intellektuális és vizuális bátorságról árulkodó emlékművekre, szobrokra van szükség, amelyek méltók a kivételes nőkhöz. Őrsi Gergely, a II. kerület polgármestere kiemelte, Budapestnek világszerte csodájára járnak, de ki kell mondani, a nőkről elfeledkeztünk, ezért is fontos a javaslat mellé állni. Hozzátette, örömmel kezdeményezi, hogy a lehető leghamarabb állítsák fel a Széna téren Szenes Hanna szobrát, hiszen miközben a hősnőt nemzetközi szinten számon tartják, szülőházában így még nem emlékeztek meg róla.

Szenes Hanna 1921-ben született. A palesztinai Brit Mandátum területén, az angol hadsereg kötelékében képeztek ki, s 1944-ben Jugoszláviában ejtőernyősként vetették be, majd társaival Magyarországra jött, hogy igyekezzen megakadályozni a holokauszt borzalmaikat. A határon elfogták, megkínnozták, golyó általi halálra ítélték és kivégezték. Izraelben nemzeti hősként tisztelik, számos utcát neveztek el róla, naplóját, verseit kiadták.

Erzsébetvárosban tíz évvel ezelőtt készült el az első Gondolatok köve emlékmű a tiszteletére, amelyen ez az idézet olvasható Szenes Hannától: „Meghalni ifjan, nem, nem akartam. Szerettem a dalt és a fényt, a melengető Napot, két csillogó szempárt. Háborút, romlást nem akartam én. Nem, nem akartam”.

Pesti Sólet menü a www.izraelinfo.com

Szabó Orsi (Macesz) receptjei alapján

Kesudiós karfiolkremleves (vegán)

Hozzávalók: 1 fej karfiol, 1 kis fej hagyma, 2-3 gerezd fokhagyma, 2 babérlevél, kakukkfű, 1 kis édesköménygumó (elhagyható), 2 marék kesudió, 1 pohár fehérbor, 1 liter zöldség-alaplé, vagy víz, só, bors, 1 kk. cayenne-i paprika vagy darált csili, olívaolaj

Elkészítés: Olajon megfuttatom a hagymát, fokhagymát. Hozzáadom a két babérlevelet, a kakukkfűvet és a fehérbort. Majd jöhet bele a kisebb darabokra vágott karfiol, az édeskömény és a kesudió, egy kis kanál cayenne-i paprika, pici só. Lefedem, 20 percig párolom, majd felöntöm alaplével, vagy vízzel, jöhet a bors és a só. További 20-25 percig főzöm.

A babérleveleket kiviszem a levesből, majd az egészet turmixgépben selymesre pürésítem. A tetejére pirított, vagy olívaolajon megfuttatott kesudiót teszek. Ha picit megbarnult, leveszem a tűzről, hozzáadom egy fél citrom levét, kevés pirospaprikát, és ezzel kínálom a levest.

Madzsadra – közel-keleti lencsés rizs

Hozzávalók: 250 g lencse, 4 közepes hagyma, 3 ek liszt, egy pohárnyi olaj, 2 tk római kömény, 1 1/2 tk koriander, 200 g basmati rizs, 2 ek olívaolaj, 1/2 tk kurkuma, 1 1/2 tk őrölt szegfűbors, 1 1/2 tk őrölt fahéj, 1 tk cukor, 400 ml forró víz a rizshez, só, frissen őrölt bors, mazsolás madzsadra fűszerkeverék (vagy mazsola, mandula, egyéb magok)

Elkészítés: Megmosom a lencsét, és felteszem főni 15 percre. Egy serpenyőben felhevítem a pohár olajat. Közben jó vékonyra vágom a hagymákat, és alaposan összerázom a liszttel. Ha az olaj elég forró (kis hagymadarabkával lehet ellenőrizni), négy adagban kisütöm, ez kb. 7 perc, de ez a szeletek vastagságától is függ, ezért próbáljuk minél vékonyabbra vágni. Ha kész, leöntöm a maradék olajat a serpenyőből, rádobom a koriandert és a római köményt, picit megpirítom, majd a rizszel teszek ugyanígy. Ráborítom a lencsét, majd a többi fűszert, aztán pici cukor, fél teáskanál só és sok frissen őrölt bors. Az egészre ráöntöm a forró vizet, elkeverem, és lefedve, kislángon hagyom 15 percet főni. Tíz perc körül nézzük meg, nem forrt-e el a víz nagyon, ha kell, pótoljuk.

Én a végén hozzátettem egy mazsolás fűszerkeveréket, és újra lefedve hagytam még 8 percet állni. A fele hagymát belekevertem a kész madzsadrába, egy maroknyit tálaláskor a tetejére tettem, hogy legyen ropogós része is.

Pisztáciás sajtorta

Hozzávalók: 200 g keksz, 100 g pistácia (darálva, nagyobb darabok is maradjanak benne), 125 g olvasztott vaj, 50 g kristálycukor (ízles szerint, ha a keksz édes nem kell), 700 g krémsajt (Philadelphia), 150-200 g porcukor (lehet több is, ha valaki édesebben szereti), 1 citrom reszelt héja, 1/2 citrom leve, 1 dl tejföl, 1 dl tejszín, 2 egész tojás, 3 tojássárgája, 2 púpos tk élesztő keményítő

Elkészítés: A sütőt előmelegítem 180°C-ra, és egy tepsiben vizet teszek a sütő aljába. A kekszet finomra, a pistáciát durvára darálom. A kekszet, a pistáciát és az olvasztott vajat összekeverem, és egy – előre kivajazott és sütőpapírral kibélelt – kapcsos tortaforma aljába nyomkodom (kézzel, vagy egy pohár aljával), hogy egy egységes felületet kapjak. Kivajazom a tortaforma oldalát is, megszórom egy kis pistáciával. Betelehem a hűtőbe, amíg a sajtos réteg készül.

A szobahőmérsékletű krémsajtot összekeverem tejjel, porcukorral, citromhéjjal és lével, tejszínnel, keményítővel és a tojásokkal. A krémet az alapra öntöm, és 45 percig sütöm, ekkor még úgy tűnhet, nincs kész, de tovább sül még a pihentetés alatt.

Kb. 20 percig pihentetem a sütőben, aztán kiviszem, és ha már langyos beteszem a hűtőbe. Tálalás előtt a tetejét megszórom durvára darált pirított pistáciával.

Figyeljünk a szélvédőre és a gumikra!

Múlt hónapban új, „szolgáltató” rovatot indítottunk. Ezúttal is a *Prémium Autókozmetika* vezetője, Szabó Roland ad az évszaknak megfelelően autóápolási tanácsokat.

– Bár olykor még szinte tavaszias az idő, ám egyre hűl le a levegő, az időjárás előrejelzések alapján a hónap végén, december elején érdemes téli gumira váltani – kezdte Szabó Roland. – Hét fok alatt ajánlott a csere, főleg ha hűvösebb órákban szoktuk használni az autót. A hideg időben a nyári abroncs tapadást veszít, mert a keverék nem olyan puha, mint a téli gumiknál, melyekben a plusz redők biztosítá-

téve UV sugárzásnak. Ezért a külső felükön hamarabb megjelenik a repedés, s gyorsabban mennek tönkre. A téli gumiknál a hidegebb környezet miatt is alapvető a rugalmasság megővése, mert ledermedhet, az pedig a tapadás rovására megy. A nyári gumikat érdemes kikavicsozni, azaz kiszedni a barázdákból a kavicsokat, ellenőrizni, hogy nem mentünk-e bele csavarba vagy hasonlóba. Ha minden rendben

van, szilikonnal laszíthatjuk a kipárolgást, és növelhetjük az élettartamot. A felniket sem árt megtisztítani, a hozzávaló vegyszerrel, hiszen ilyenkor tö-

kerecsere előtt elvisszük az autót tisztítani, tiszta kerekekkel várhatjuk a váltást.
– Télen a párasodás miatt a belső ablak tisztítására is nagyobb figyelemmel kell lenni, mint nyáron. Ha párasodni kezd a szélvédő, használhatjuk a légkondit, ami a fűtésnél gyorsabban viszi ki a nedvességet a levegőből, segítve a megfelelő kilátást. De a klíma kompresszorban lévő alkatrészeknek is kell a kenés, ezért hasznos hetente pár percet járatni. A hideg ablak miatt lehetünk menet közben előbb csapódik ki, emiatt is fontos a rendszeres szélvédő ápolás. Használhatunk speciális párasodás gátló vegyszert, melyet ablaktisztítás után érdemes felvinni a felületre, mert akkor nagyobb a határfoka. Mi külső ablak védelmet is szoktunk használni, mely az ablakot szuper hidrofób hatással látja el, ez akár két évig is tarthat. További előnye, hogy télen ezen a szélvédőn a jég is nehezebben tapad meg. A szélvédő fizikai állapotát se hanyagoljuk el! Hangozzék felverődésnél érdemes megvizsgálni, hagyott-e nyomot, mert a hideg-meleg hatás miatt egy egyszerű felverődés is végigrepesztetheti.

nak a jobb tapadást. Ha télen nyári gumival közlekedünk, sokkal hosszabb lesz a fékút, és a csúszásveszély is jelentős síkos időben. A gumiabroncs védelme szintén fontos, mert a gumik télen is ki vannak

kéletesen hozzáférünk. A felniket azért is kell gyakran ápolni, mert hó hatására a fékpor beleég, és csúnya fekete foltok jelenhetnek meg rajtuk. S persze azért is hasznos szezononként letakarítani a kereket, mert ha

**PRÉMIUM
AUTÓKOZMETIKA**

Budapest, XIII.
Katona József u. 8.
+36 20 980 0018

Nézzük meg, s ha szükséges, töltsük fel téli szélvédő folyadékkal az ablakmosó tartályt. De ellenőrizzük a fagyálló szintjét is a motor hűtés rendszerében.

Négy kedd-négy rabbi

Folytatódik a „Négy kedd-négy rabbi” előadás-sorozat a Talmud-Tórában. Igaz, decemberben csak három kedd és három rabbi, azaz három előadás lesz, hiszen 24-én csak kora délutánig biztosított a tömegközlekedés. A rabbi tanításait továbbra is nem csak a helyszínen lévők élvezhetik, de a Dohány körzet facebook oldalán is követhetik, ahogy eddig is tették több százan.

Tehát: *december 3-án, 10-én, 17-én*

Négy kedd-négy rabbi a *Talmud-Tórában*, a szokott időpontban, 17:00 órától.

Természetesen a szokott négyesből (Zeév Paskesz, Darvas István, Markovics Zsolt és Frölich Róbert) kerül ki a decemberi trió is.

Rendszerváltás Zsidóság Cionizmus Izrael

**December 18.
Goldmark Terem
17:30**

DOHÁNY KÖRZET DECEMBERI PROGRAMJA

Minden hétköznap reggeli ima 7:30, esti ima 17:00 a Talmud-Tórában, vasárnap és munkaszüneti napokon reggel ima 8:00, esti ima 17:00 a Talmud-Tórában.

- December 3. **Négy kedd-négy rabbi**, előadássorozat a Talmud-Tórában 17:00
Zeév Paskesz, Darvas István, Markovics Zsolt és Frölich Róbert
- December 6. Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- December 7. Reggeli ima a Hősökben 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 16:00
- December 10. **Négy kedd-négy rabbi**, előadássorozat a Talmud-Tórában 17:00
Zeév Paskesz, Darvas István, Markovics Zsolt és Frölich Róbert
- December 13. Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- December 14. Reggeli ima a Hősökben 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 16:00
- December 17. **Négy kedd-négy rabbi**, előadássorozat a Talmud-Tórában 17:00
Zeév Paskesz, Darvas István, Markovics Zsolt és Frölich Róbert
- December 18. Rendszerváltás 3. – Cionizmus-Izrael-Zsidóság
Goldmark-terem 17:30 Dombi Gábor és az Alapítvány a Dohány utcai zsinagógáért szervezésében
Dési János vendégei: Kardi Judit, Novák Attila
- December 20. Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- December 21. Reggeli ima a Hősökben 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 16:15
- December 22. A Hegedűs körzettel közös **ima és gyertyagyújtás - Dohány zsinagóga 16:30**
Chanukka ünnepség, koncertek a Herzl téren **17:00-19:00**
- December 27. Esti ima a Hősökben 17:00, utána Kiddus a Talmud-Tórában
- December 28. Reggeli ima a Hősökben 9:30
Esti ima és sálesüdesz a Talmud-Tórában 16:15

Meghívó

Szeretettel meghívjuk Önt és kedves családját a Hegedűs -, és a Dohány utcai templomkörzet közös chanukkai ünnepségére.

Időpont: 2019. december 22-én 16:30

Helyszín: Dohány utcai zsinagóga

Ünnepélyes i. tisztelet a Dohány zsinagógában, az első napi felnőtt és gyerek chanukkai gyertya meggyújtása.

Ezt követően koncertek a Herzl téren.

Közreműködnek:

Klein Judit és a Haverim zenekar (17:00-18:00)
Debrecen Dixieland Jazz Band (18:00-19:00)

Meleg teáról, forralt borról és fánkról mi gondoskodunk!

Boldog Chanukkát!

Izraeli utazás a Dohány körzet szervezésében

Időpont: 2020. május 5-12. 8 nap/7 éjszaka

Szállás: 4*-os tengerparti szállodában 2 ágyas szobákban Netanyan.

Ellátás: büféreggeli, svédasztalos vacsora, szombaton ebéd is. Magyar csoportkísérő és idegvezető.

Program

1. nap Elutazás reggel Budapestről Tel-Avivba. Transzfer a szállodába Netanyara.
2. nap Egész napos kirándulás Jeruzsálembe.
3. nap Kirándulás Rosh Hanikra-ra, tengeri barlang. Akko bazár, Haifa, Bahai kert útközben.
4. nap Tel Aviv, Jaffai városnézés, Carmel.
- 5-7. nap Pihenés a tengerparton, esetleg fakultatív kirándulás.
8. nap Délelőtt pihenés, délután hazautazás.

Részvételi díj

Biztosítás nélkül: 455.300.- Ft

Körzetünk tagjainak: 355.300.- Ft

Egyágyas felár: 179.800.- Ft

Jelentkezés kizárólag december 15-ig a szabad helyektől függően, Fülöp Ildikónál.

Dobszai Péter Junior Prima díjas

Tíz fiatal tehetség vehette át a 2019-es Junior Prima díjat zeneművészet kategóriában november 21-én a Műpában. A 12. alkalommal átadott elismerésben eddig több mint 100 tehetséges fiatal részesült. A mostani díjazottak egyikére nagyon büszkék vagyunk, hiszen Dobszai Péter orgonista, karmester. A Dohány körzet nevében gratulálunk, és további sikeres pályafutást kívánunk orgonistánkunknak!

„Hagyjuk az izraelitáskodást, itt zsidókról van szó”

Négy részes beszélgetés-sorozatot indított az Alapítvány a Dohány utcai zsinagógáért, hogy visszatekintszen a 30 évvel ezelőtti történeti rendszerváltás korára és eseményeire. A második alkalommal, november 6-án a Goldmark-teremben. Hernádi Miklós, a Szombat alapító főszerkesztője, Kőbányai János, a Múlt és Jövő folyóirat újraindítója és Rózsa T. Endre, a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület alapító tagja válaszolt Dési János kérdésére.

Miért nem értett egyet Rózsa T. Endre semmiben Kőbányai Jánossal? – idézte fel Dési János a Szombat egy 1990-es cikkét – ezzel kezdődött a magyar zsidóság kulturális útkereséséről szóló beszélgetés. Kőbányai elmondta, éppen könyvet ír „zsidó rendszerváltás 1989-2019” alcímmel, s ő is fontosnak érzi az elmúlt harminc év történetének feldolgozását. Az emlékezés szerinte nem a 30 éves évforduló miatt érdekes, hanem, mert az ország újabb történelmi korszakba lépett (Orbán-korszak), így elemzésre alkalmas távolságba került a „Rákos-Kádár korszakot” követő „rendszerváltás kora”. Felidézte, a rendszerváltás időszaka előtt kialakult egy zsidó – például Raj Tamáshoz köthető – szubkulturális kör. De vitatta, hogy a korszak valódi zsidó reneszánsz lett volna, szerinte inkább a „tiszta beszéd” kora érkezett el. Rózsa T. Endre felidézte, hogy a gyerekeiket Raj Tamáshoz Talmud Tórára hordó szülők beszélgetése közben vetődött fel a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület alapításának ötlete (1987-ben), s ekkor ismerték meg Landor Károly első tervezetét. A kezdeményezést Pozsgay Imre támogatta, Aczél György elutasította, mondván felkelti az antiszemitizmust. Pozsgay szerint az antiszemitizmus úgyis létezik, de az „irányát csatornázni fogja”. Az aláírásgyűjtési kampányban a magyar értelmiség színe-java az alapítás mellett kitartók mellé állt, beleértve Kozmuczta Flórát, Illyés Gyulánét is.

Hernádi Miklóst – a Szombat első, alapító főszerkesztőjét – Deák Gábor és Rózsa T. Endre vette rá a MAZSIKE-hez való csatlakozásra. Hernádi máig őrzi

az egyesület 88 végétől keletkezett iratait. Úgy emlékezett, bár szimpatizáltak az SZDSZ-szel – sőt három parlamenti képviselő is támadt közülük: Raj Tamás,

Kádár Iván, Gadó György – a szervezet „kikapcsolta a politikai hovatartozást”. Felemelő volt az egyesület alakuló eseménye a budai akadémiai intézetben (1988. november 20.), s 600.000-rel kezdték meg a tagsági könyvek kiadását. Hernádi szerint 1990 közepére elapadt a lelkesedés. Radikálisan csökkent az aktív taglétszám, és az 1990. novemberi közgyűlés „siralmasra sikerült”. A fénykorában 1600, majd 200 tagra lezuhanó taglétszámú egyesületet a szakosztályai mentették meg, és folyóirata, a Szombat. A lap 1990 februárjában közölte Kőbányai János MAZSIKE-t kritizáló cikkét, s a kibontakozó vita nyomán az elnökség leváltotta Hernádit. Ő és Rózsa T. is hangsúlyozták, a kulturális egyesület nevében szereplő zsidó szó tisztázó, identitásteremtő, nyílt állásfoglalás volt az „izraelita” hitközséggel és lapjával szemben. „Hagyjuk az izraelitáskodást, itt zsidókról van szó” – hangsúlyozta Rózsa T. –, s

rövidesen a hitközség is elhagyta az izraelita jelzőt.

Kőbányai János a Múlt és Jövő történetét ismertette kiemelte, a lap címe a hajdani Múlt és Jövő

maig máig őrzi. Rózsa T. Endre hozzátette, a Szombat folyóirat neve Konrád Györgytől származott. Az egyesület egyik legnagyobb hatású nyilvános megjelenése 1989. március 15-én volt, amikor az alapítók széles molinó alatt vonultak a többi civil szervezettel a Parlament elé. „Amikor a Parlament elé érkeztünk, 80-100 ezer ember dübörögve tapsolt. Ezt (az elfogadást) sem előtte, sem utána semmi sem igazolta vissza” – emlékezett vissza Rózsa T. Endre.

Turán Róbert és Deák Gábor hozzászólásai színesítették a beszélgetést. A vitáktól, egymásnak feszüléstől mentes rendezvény jelzés, ideje megkezdeni a közelmúlt feltárását. Sok történet, személy, szempont bukkant fel a múltból, s maradt kibeszéletlen.

Kép és szöveg: Dombi Gábor

Seress est a Goldmarkban

November 17-én szinte dugig telt a Goldmark-terem, a Dohány körzet Kulturális Páholyában a Dalok a Kispipából című műsort láthatták a megjelentek. Fesztbaum Béla és a Kék Duna Szalonzenekar Seress Rezső estjét követően egy biztos: ez nem „szomorú vasárnap” volt! Fesztbaum Béla nem csak énekelt, a régi slágerek között Seress életéről mesélt számtalan érdekességet. Kicsit megtréfálta a publikumot, amikor arról beszélt, hogy Seressel egy házban lakott Presser Gábor is, aki vendégünk lesz egy dal erejéig – majd a bejárati ajtó felé nézett. Persze mindenki odafordult, s várt... ha nem is Pressert, de ismert, rekedtes hangját hallhattuk Fesztbaum Béla tolmácsolásában.

Dési János

Itthon, Jeruzsálemben

Úgy szokott kezdődni az egész, hogy ha Gyuri, aki itt Samaj, mondjuk nem jön értem a repülőtérre – és miért is jönne, be tudok menni – akkor a jeruzsálemi központi buszállomáson leszállok. Az már tényleg Jeruzsálem, a maga sokszínű kavargásával, rengetegféle emberével.

A villamossal elmegyek a Herzl-hegyi végállomásig és onnan már csak pár megállóra lakik Gyuri és Nomi, akiknél ilyenkor meghúzom magam. A „meghúzom magam” azt jelenti, nagyszerű ellátás is jár a kvartélyhoz és az utóbbi években annyira elszemtelenedtem, hogy időnként pár barátomat is magammal hozom ide, hogy ők is átéljék, mint jelent valójában Jeruzsálem.

Jó, persze az igazi az volt, amikor még Zoli bácsi – Smuel – és Klári néni várta az embert,

s nemcsak azért, mert Klári néni maceszgom-bóc leve a Közel-Kelet és Kelet-Európa térségében verhetetlen volt. Hanem a társaság miatt természetesen. Bizony, még jócskán az internet elterjedése előtt jártunk, úgyhogy Zoli bácsi alaposan kikérdezett a pesti történekekről, elsősorban a könyvek, színházi előadások, koncertek érdekelték. Sokat tudtam meg ilyenkor tőle, ott a jeruzsálemi pici szobában arról, mi fontos történik Budapesten – mert általában jobban értesült volt a legtöbb dologban, mint én. Polcán ott sorakoztak a legújabb magyar nyelvű könyvek, és természetesen az Új Keletet olvasta rendszeresen. Rég volt.

Mostanában, ha itt vagyok, s elterpeszkedek elhagyott szobájában, eszembe jut, milyen szép az, ha valaki minden történelmi viharon és megpróbáltatáson át megőrzi a jó kedélyét és az érdeklődését a világ dolgai iránt. Történetét, azt, hogy miként jutott ki családjával Erebe – egyszer meg kell még írni.

Az első reggelen a villamossal elmegyek a zsidó piacig, a Mahane Jehudáig – vannak dolgok, amiket nem lehet megenni. Egy fél órás-kát itt sétálni, azt jelenti, megérkeztem ebbe a tolongó, hangoskodó, izgalmas és jó illatú világba. Aztán a Jaffa úton általában gyalog sétálok tovább lefelé. Az V. György király út sarkán szomorúan konstátálom, hogy az egykori

remek falafelező helyén egy átlagos – bár kétségtelenül hívogató – pékség üzemel. A falafelezőben ingyen újratölthetted a pitádat többször is zöldségekkel, ezzel-azzal – s úgy tűnik ez az üzleti modell mégsem volt elég jövedelmező. Amúgy itt láttam egyedül olyan zebrát, amit átlósan is felfestettek az úttestre a sarkok között – de ma már ez is csak arra jó, hogy velem tartó barátainak elmeséljem mindezt.

Mire a városháza pálmáihoz érek, már gyorsítani szoktam. Be a Jaffa kapun az Óvárosba,

aztán uzsgyi tovább az arab piacon. Igyekszem, semerre se nézni, mert tudom, ha megállok, akkor ittragadok. Pedig ilyenkor minél előbb a Falhoz kell jutni. (A következő napokban aztán, ha van egy kis időm, újra és újra eljövök ide – de akkor már ráérősebben, nézegetve.)

Vannak bejáratott útjaim, merről közelítem

meg. Az örmény negyeden majd csak, amikor harmadszorra-negyedszerre vágok neki újra, vagy amikor nagyon kevés az időm.

Szeretek fentről jönni, a zsidó negyed unalmas gazdagsága felől, mert onnan bontakozik ki először a Fal és környéke. Szeretek már fent meg-

megállni, nézni az embereket, akik idese-reglenek, és aztán a biztonsági ellenőrzés után leereszkedni. S aztán lassan odasétálni és megállni először a Fal előtt, aztán felnézni az általában vakító kék égre, megsimogatni. Ezután a résbe begyöm-szölöm a levélkéket, amelyeket pesti barátaim szoktak küldeni – általában azzal, hogy

magasra tegyem fel és minél mélyebbre dugjam be a hasadékbba. Igyekszem eleget tenni a kívánságnak és mikor a feladat végrehajtásáról beszámolok, általában elhallgatom azt, hogy hmm, időnként jön egy pasas egy söprével és egy bottal és kitakarítja az ezernyi papírlapocskát a Falból. Nem kell mindig mindent elmondani.

Innen Dávid király sírjához bandukolok – visszafelé megint átvágok az Óváros nyüzsgő világán, s meglátogatom a kopt szerzeteseket a Golgotánál.

Aztán vissza a városfalon túlra. Ha van időm a Mea Sharimon keresztül megyek – az ortodox zsidók e világában csak azért nem mondjuk azt, hogy megállt az idő, mert a keskeny utcákon nagy a forgalom. S a srámlis, kaftános, pajeszos mindig siető férfiak fülhöz szorított telefonjikkal sietnek mindig valahová.

Kérdezi egy barátom, aki most indul pár napos felfedező útjára először Jeruzsálemben, hogy mit lehet ott még csinálni. Mindent! Ha csak napokig üldögélsz egy jól kiválasztott padon, már elvonul előtted a fél világ. Most mondjam azt neki, milyen remek múzeumok vannak, az Izrael múzeumot különösen kedvelem – mert mértéktartóan áttekinthető méretű, mégis mennyi minden van benne. Vagy a Cion tér mögötti kávézók, kocsmák és vendéglők hangulatos sora.

Esetleg szombaton bekéredzekedni egy kis templomba – nem olyan nagy flancosba – hanem egy igaziba, ahol komolyan gondolják a résztvevők, hogy azért mennek oda, amire egy zsinagóga való és nem azért, hogy ezt a társasági eseményt is kipipálják. Engem Nomi vitt el egy jellegtelen épületben lévő, szerény zsinagógába – amit a helybéli fiatalság töltött meg étellel, de úgy, hogy tudom, legközelebb is itt töltjük a szombat délelőttöt.

Említsem a rengeteg szép parkot, az építészeti-leg is izgalmas új városrészeket – ezt a gyorsan fejlődő várost, ahol a sok ezeréves múlt találkozik a modernitással?

S azt is szeretem, amikor már indulnom kell vissza a repülőtérre Nomi és Gyuri máris azt kérdi, mikor jössz végre már megint Jeruzsálemben? Tudod, nálunk itthon vagy.

Kitűnő zsidók – kitüntetett zsidók

(XX.) – Mann Izsó

Különböző kitüntéseket és azok zsidó adományozottjait mutatjuk be ezen az oldalon. Reméljük, örömmel olvassák, akik szeretik a régi történeteket, a régi dokumentumokat, a régiségeket, a történelmet, melyek összefüggnek a zsidó múlttal-jelennel. Mostani hősrünk, Mann Izsó százados, a Német Vaskereszt II. osztályának tulajdonosa. Az 1914. október 21-i harcok hőse.

A kitüntetésről

Akik nem jártasak a falerisztikában (kitüntetés-tan), úgy hiszik, e kitüntetés a náci egyik fő jelképe és ahol felbukkan, az egyenlő a világpusztító gondolatisággal, pedig ez nagyon nincs így!

A Vaskereszt a Porosz Királyságban született 1813. március 10-én Breslauban, majd lett a két nagy világhégés fontos német kitüntetése, de még a háború után is adományozták néhány évig bizonyos korlátok között.

III. Frigyes Vilmos porosz király alapította. Először 1870-ben a porosz-francia háború idején jutalmazták az arra érdemeseket. Katonai teljesítményekért adományozták, de olyan polgárok is kapták, akik katonai értelemben vett hőstettet hajtottak végre háborúkban. A vaskereszt tervezője Karl Friedrich Schinkel nevű építész volt, aki a XIV. századi Teuton lovagok keresztjét vette alapul az érem tervezésekor.

A kitüntetés egy egyenlő szárú kereszt. Az esetek zömében a kereszt „fehér” széle ezüstből, míg a belső, feketére festett középső része vasból készül, innen kapta a vaskereszt elnevezést, mivel hasonló kitüntetések ezidőtájt aranyból, ezüstből vagy bronzból készültek.

A kitüntetésnek három fokozata volt. Az első osztály, melyet a kitüntetés hátán található függőleges tűvel az egyenruha bal oldalán viseltek a szív feletti részen. A második osztály, melyet hosszúság szalagon, vagy háromszög szalagon viseltek az egyenruha bal oldali részén, többnyire más kitüntetésekkel együtt, vagy az egyenruha középső részén lévő, felülről a második gomblyukból lehetett „kilógatni”, amennyiben azt porosz, hosszúság szalagon adták át. A harmadik fokozat, a vaskereszt nagykeresztje (lo-

vakkeresztje), amit csak magas katonai méltóságok kaphattak meg. Viselése, az ingnyakból kilógatva történt. Szalagja fekete-fehér vastagabb ún. moarés volt. Az úgynevezett Vaskereszt Nagykeresztjének Csillagát csak két személy kapta meg.

A vaskereszt szalagja fekete színű volt, mindkét oldalán vékony fehér sávval ellátva, a civil adományozások esetében az érem megegyezett a katonai tagozatával, de a szalag közepe fehér volt és a két oldalán vékony fekete sáv volt.

A keresztet a történelem során több ízben gyártották és adományozták, ahogy erről már volt szó. A formáját nem, de az előlapon szereplő motívumot és évszámot „hozzáigazították” az aktuális korszakhoz, így az I. világháborúban adományozott darab előoldalán a kereszt felső szárában a királyi korona látható, a kereszt szárainak találkozásánál a „W”-betű (Wilhelm, az uralkodó nevének kezdő betűje), alul pedig a legelső kereszt szárában az 1914-es évszám. A második világhégés során, a kereszt középső részébe a svasztika került, alatta pedig az 1939-es évszám. A háború után rövid ideig készített és adományozott darabokról eltűnt minden motívum és évszám, sima oldallap váltotta fel a korábbiakat. Az érem (II. és III. osztály esetében csak!) hátoldalán egységesen a korona, alatta közepén egy tölgyfaág, mely minden oldalra kinyúlik és alul az 1813-as (alapítási) dátum látható.

Az első világháborúban az első és másodosztályú vaskeresztből 3,7-3,8 millió (!!!) készült különböző gyártójelekkel és különböző anyagokból

A II. világháborúban, külön csatot adományoztak, rajta az 1939-es évszámmal, azok részére, akiknek a vaskereszt magasabb fokozatát adományozták, és akik már az előző háborúban megkapták a kitüntetést. A kitüntetést szinte bárki megkaphatta, adományozása csak a teljesítményt vette alapul.

A II. világháború során ismét tömeggyártott „termékké” vált a vaskereszt. Majd 6 millió darab készült belőle! Az említett címoldal szimbólum és évszámváltás mellett az érem új szalagot kapott. Kívül egy-egy fekete-fehér függőleges sávval, melynek közepén egy vastagabb vörös sáv halad párhuzamosan a két oldalsóval.

Érdekességként jelzem, zsidó adományozottak is voltak a náci rezsim kitüntetettjei között, akik azt jórészt visszautasították. Illetve a történészek mai napig vitatkoznak azon, akadt-e, aki átvette és hordta, vagy sem.

A világháború után Németország számára tilossá vált a svasztika használata, ezért azon személyek számára, akik veterán találkozókon szerették volna hordani a háborúban szerzett kitüntéseik közül a vaskeresztet, a jelképet ki kellett onnan

takarítani, vagy olyan változatot gyártattak maguknak, melyen semmilyen jelkép nem volt. Németországban ismét reneszánsza van a kitüntetés újra használatának, melyet sokan azzal az indokkal utasítanak el, hogy a neonáci csoportok előszeretettel használják a jelképet ruházatukon, zászlóikon és más megjelenő formában és tiltott módon!

Az adományozotról

Mann Izsó a Cs. és Kir. „Albrecht Főherceg” 44. Gyalogezrednél szolgált századosként, Bauer Gyula (röla Bíró Ákos írt a Pesti Sóletben) parancsnoksága alatt. Az 1914. októberi Stary-Sambor elleni támadásnál az orosz csapatok véres harcokba keveredtek a 44-esekkel. Mann hadapród a Turka felé vivő vasútvonalat és országutat védte századával és ott sikeres ellenállást fejtett ki. Az őket bekerítő orosz haderőt megtámadta és megakadályozta az orosz csapatok térfoglalását. A támadást követően még két napig védte egységével a magaslatot, mely hadi cselekedet jutalmaként megkapta az arany vitézségi érmet is!

Az adományozás

A Német Vaskereszt II. osztályát a háromszögletű szalagon kapta meg, valószínűleg az első világháború második periódusában. A kitüntetést katonai pompával, feltehetően az egység táborhelyén, vagy a 44-esek somogyi laktanyájában adhatták át részére feljebbvalói. A megjelent Aranyalbum című kötetben külön oldalon emlékeznek meg róla a szerkesztők. A fotón jól látszik a kitüntetés sorának első tagjaként a cikk gerincét adó kitüntetés is.

Izsák Gábor

Források: Magyar Hadivselt Zsidók Aranyalbuma – 1941. és Wikipedia

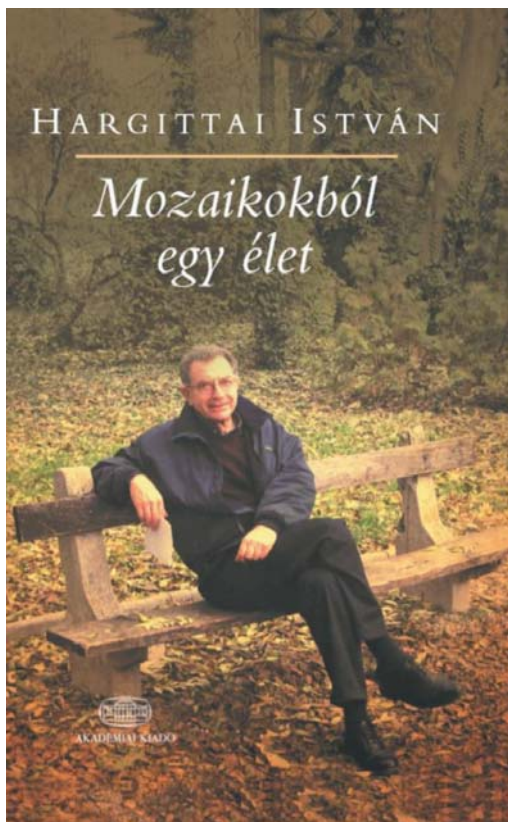

Szentgyörgyi Zsuzsa

Lebilincselő és megrendítő

Kezében egy szép kivitelű könyv, „Mozaikokból egy élet”, amely mostanság jelent meg. Kiváló kémikus kutató, Akadémiánknak rendes tagja írta, a tudományt és a tudósokat népszerűsítő, tucatnyi nagyszerű művének legújabb tagjaként.

Hargittai Istvánt, a szerzőt két tényező avatta e nagyszerű könyvsorozat megteremtőjévé. Egyrészt, kutatóként széleskörű nemzetközi elfogadottsága, ismertsége, az, hogy a világban a tudományos kutatás legnagyobbjai is elfogadják, partnerüknek tekintik, szívesen nyilatkoznak neki. Másrészt, orosz és angol nyelvtudása. A ma is a világ élvonalához tartozó moszkvai Lomonosov Egyetem egykori diákjaként nagyon jó az orosz tudása, az angol pedig a természettudományokban lényegében minden kutatónak az anyanyelvüként szolgál. Könyvsorozata korábbi tagjai közül nem egyet feleségével, Magdolnával közösen írtak, ezek között is kiemelkedő a hatkötetes Candid Science (Őszinte Tudomány) sorozat, amely azonban eddig sajnos nem jelent meg magyarul. Egyébként Magdi maga is kiváló kutató, Széchenyidíjas és ő is Akadémiánk rendes tagja. Számomra kiemelkedően fontos és érdekes a világ nagy kutatónőiről írt testes műve (Nők a tudományokban – határok nélkül. Megjelent angolul és magyarul 2015-ben).

István új könyvének – Mozaikokból egy élet – már a címe is bizvást felkeltheti a leendő olvasó figyelmét. Hát még, amikor kiderül, a nagyméretű, színes mozaik-kép alkotóköveiként egy-

egy kiemelkedő szellemű és izgalmas, olykor tragikus életútú ember bemutatásai szolgálnak. A negyvenhat „mozaik-ember” többsége nagyszerű tudós kutató, köztük nem egy Nobel-díjas is. Amellett szerepel köztük országunk legnagyobb államelnöke, Göncz Árpád, a nálunk népszerű amerikai diplomata, André Goodfriend, a világhírű író, Arthur Koestler, a nagyszerű televíziós személyiség, Simonffy Géza. Sőt, még egy XIX. századi nagy francia festő is, Edgar Degas, aki gyönyörű képeivel a szimmetria-kutatásában segítette a szerzőt.

Rendkívül érdekesek a találkozások e kiemelkedő személyiségekkel. Nagy, átfogó panoráma kép alakul ki általuk. Ám ennél is izgalmasabb a szerző életútja, különösen a kezdete. Először pusztán élete forgott kockán, majd a háború utáni korszak elnyomó intézkedései fenyegettek.

Döbbenetes a véletlen, amely életét mentette meg. Még döbbenetesebb, hogy e véletlen egy későbbi Nobel-díjas is kimentett a biztos megöletésből. Avram Hersko (azaz Herskó Ferenc) izraeli kutatóként 2004-ben lett kémiai Nobel-díjas. Nem magyarként, mert szülőföldjén csak üldözték, sem a városban, sem a környező tanyavilágban senki nem fordult segítséggel a halálba hurcolandó zsidókhöz. A véletlen szerencsés közbelépéséről szóljon maga Hargittai: „Édesapám, dr. Wilhelm Jenő budapesti ügyvéd munkaszolgálatosként 1942. szeptember végén aknamezőre hajtották a keleti fronton, hogy pusztá kézzel szedje az aknákat. Egy akna felrobbant alatta, súlyosan megsebesült, segítséget nem kapott, és elvérzett. Édesanyám, 8 éves bátyám és én, aki akkor egyéves voltam, Budapestről leköltöztünk édesanyám szülővárosába, Oroszára. 1944 tavaszán gettóba zártak bennünket, majd júniusban elindult marhavagonokból összeállított vonatunk Auschwitz felé. Útközben valahol megállították a vonatot, amely egy darabig visszafelé tolatott, aztán újra elindult, de már Ausztria irányába”. A könyvnek egy más oldalán pedig így idézi fel Herskóék megmenekülését: „Ugyanez történt Herskóékkel, mint velünk. Marhavagonokba parancsolták őket, a vonat elindult Auschwitz felé, de útközben változott a menetirány és Ausztriában kötöttek ki”.

Milyen nagy szerencse, hogy ilyen nagy tehetségű két zsidógyerek megmenekült! Ám égető a kérdés: és akiknek a vonata megérkezett a célba, ahol ciángáz és krematórium várt rájuk? Talán leendő Nobel-díjas is volt köztük, de

akkor is óriási veszteség, ha csak szorgos asztalos, vagy ügyes varrónő lett volna belőlük. Az élettörténet még azzal folytatódik, hogy a felszabadulás után, mint ügyvéd gyerekeit érték negatív megkülönböztetések. Mindenesetre nagy szerencséje nemcsak Hargittainak, hanem az országnak is, hogy végül a tehetséges fiú kikerült Moszkvába, egyetemre.

A könyvnek – és az életútnak – nagyon tanulságos összefoglalója a rövid Utószó. Itt mutat rá a szerző, egy kérdésre egyetlen szóval válaszolva, mi jellemezte, az életét. „A válaszom a „küzdelmes” szó volt.” Hargittai kortársai számára – számomra is, aki hasonlókat éltem át – roppantul lehangoló, amivel folytatja: „Ha életem indulására gondolok, szinte hihetetlen mindaz, ami a hajszálon múló életben maradáshoz követte. Csak az utóbbi időben tudatosult bennem, hogy engem hároméves koromban a hazám halálra ítelt, majd szinte kelleetlenül visszafogadott. Az irányomban tanúsított ambivalenciát — függetlenül attól, hogy éppen milyen politikai rendszer valósult meg – egész életemben éreztem. Már régen nem kellene ezen gondolkodnom, ha nem látnám azt, hogy az engem halálba küldő Horthy-rendszer a mai országvezetés számára modell a múltból”. Súlyos szavak, keserű gondolatok, egy egyébként rendkívül sikeres embertől. Sikeres a pályáján és sikeres a magánéletében. Sikereségét a megjelenített kiváló emberek, a velük való találkozások egyértelműen hitelesítik. És mindehhez járul, hogy maga a könyv rendkívül élvezetes, lebilincselő olvasmány is.

ÚJLIPÓTVÁROS A KEZDETEKBEN...2.0

Érdekességek korai üzletekről, vendéglőről

Majd egy éve új sorozatot indítottunk, amely többek tetszését elnyerte. Folytatjuk a sok érdekességgel tarkított utazást - a XX. század elejének Budapestjén. Továbbra is a www.melyenszanto.blog.hu szerzője, Szántó And-rás válogat a blogban megjelent legérdekesebb írásaiból. Maradunk Újlipótvárosban.

Újlipótváros – belülről

A városrész történetéből adódóan a körútnál és Rudolf térnél sokkal lassabban népesültek be a távolabbi utcák. Az új lakótelepi házak üzleteliségeire csak a lakók beköltözése után évekkel később akadt bérlő. Így a belsőbb üzletekből, cégekből keveset tudunk bemutatni, ráadásul alig készítették reklámokat, fotókat magukról ezek a vállalkozások.

A Jójárt kocsmá

Vállalkozásnak nem nagyon nevezhetjük, de Budapest többi kerületéhez hasonlóan a Pozsonyi úton és környékén is megjelent az utcai verklis, aki zenegépével szórakoztatta a lakókat. Szolgáltatásáért pénzürmeket dobáltak le a lakásokból, és a verklis így egészséges is maradhatott, mert a hajlongásokkal remekül edzette a derekát...

A '30-as évek elején nyílt a Sziget utca Dunaparti sarokházában a Brioni kávéház. A Brioni szigetcsoport ma nemzeti park (a 80-as évekig Tito, a jugoszláv államfő magánrezidenciája volt). A kávéházban a gyönyörű természeti képek jeleztek a kapcsolatot. A névadó egzotikus sziget és az utcanév kombinációja szülhette az elnevezést, de a friss, mediterrán hangulatú ház és környék mellett szinte semmilyen emlékeztető dolog nem kapcsolódott a kávéházhoz. A környék új lakói között sokan lehettek édes-szájúak, mert számos cukrászda nyílt a legendák és emlékek szerint.

A körúttól távolabbi házakban sok munkácsalád lakott, ahol a férfiak találkoztak egymással egy munka utáni sörözésre – természetesen nem

az elegáns és drága kávéházakat keresték fel, hanem a kocsmákat. Az egyik ilyen Jójárt Lajos, később felesége, özv. Jójártné korcsmája a Visegrádi utcában, mely nevezetes volt remek vidéki gyümölcspálinkáiról. A családfő Kiskunmajsa környékéről került a fővárosba.

A városrész másik nevezetessége a Vígyszínház mögötti vendéglő, a színészek és művészek tanjája. Vendrei Ferenc a Színházművészeti Lexikon szerint maga is színházi ember volt, aki Sepsiszentgyörgyön született 1858-ban és Budapesten halt meg 1940-ben. Színész, színműíró. Pályafutását Kolozsvárott kezdte, majd 1886-ban fellépett a Nemzeti Színházban és a Budai Színházban. Később sok helyen megfordult Szegedtől Temesvárig. Később is sok budapesti színházban láthaták a nézők különböző szerepekben, komikus epizodista volt. Kővérkés, alacsony termete, kedves egyénisége és karakterizáló tehetsége a kedélyes apaszerepekben érvényesült. Közben sikeres színműveket írt. Vendrei úr vendéglősi működéséről csak annyi maradt fenn, hogy remek konyhájával (felesége volt a főzőasszony) és művész-kapcsolataival sok vendéget vonzott - a rendszerint teltházias előadások után az étterem is „teltházias” lett. A „Tökkirály” étterem fogalom volt Pesten, de képet mégsem találtam róla.

Szolgáltatások

A vendéglátás mellett egyéb vállalkozók is sorra nyitották üzleteiket az egyre úribb közönség számára. Az egyik szolgáltató már a 30-as években felfedezte, hogy sok „szobakutya”, azaz lakásban tartott kutyus boldogítja a környéket. A központi helyen lévő Phönix házban ezért Dr. Németh József állatorvos megnyitotta kutya-kozmetikai „intézetét”. A Phönix biztosító háztömbje nem csupán az építészet történetében példa értékű, de a szociális lakáskialakítás, a kiegészítő komfortszolgáltatásokkal is a mai különleges New-York-i és amerikai luxusházak kényelmét nyújtotta. Nagyjából 700 ember (egy falura való népesség) lakhatott a házban és biztosan sok kutyával rendelkezett az akkor éledő divat szerint. Talán már a háztömb kutyás gazdája is fenntartották a kozmetikai vállalkozást, bár a reklám-

ból kiderül, a vidéki kutyusokat postán lehetett elküldeni a címre, és még aznap visszaküldték a megszépített ebet akár Lentibe is. A Phönix ház jól példázza a kerület 30-as évekbeli építkezési irányzatát. Az építészetileg is különleges háztömb belső kertje felüdülést jelentett a lakók számára. A bevásárlást-családellátást számos mindenféle üzlet szolgálta – egészen a mai napig (persze a tulajdonosok és profilok sokat változtak).

Említésre méltó a Szo-Zso kalapszalon is, mely az Ügynök utca 26-ban (a mai Kresz Géza utca) szolgálta az elegáns megjelenésre vágyó hölgyeket. A Szobolevszky Marika és Zsoldos Ilona által készített kalapokat a bérház 3. emeletén berendezett műhely és szalon állította elő az 1931. január elsején megnyitott „elit női kalapszalomban”. Hirdetésük szerint „eredeti párizsi modellek után, belvárosi munkával a legdivatosabb kalapokat készítjük szolid árak mellett” – azaz ez a hely még mindig kicsit külvárosinak hatott, de már számítottak az Újlipótváros elegáns hölgyközönségére.

Hasonlóan a hölgyeket akarta teljes mértékben kielégíteni Verő Imre kereskedő cége, a Tabu és Verő üzem és egyedárusító üzlet a Sziget utca 4-6-os számú házban. A különböző arclemosók,

HUNGÁRIA CHAMPION
MÁTRASZÉLEI JANCSIKA
Tenyésztő és tulajdonos dr. Németh Józsefné

PHÖNIX KUTYAKOZMETIKA

TULAJDONOS: DR. NÉMETH JÓZSEFNÉ

Az ország legrégebbi kutya-kozmetikai intézete

BUDAPEST V, PHÖNIX-UTCA 2
TELEFON: 110-355

VIDÉKI SZOLGÁLAT: A kutyák fenti címre vasúton vagy postán expressz adandók fel. Visszaküldés lehetőleg még a beérkezés napján.

Kiválóan képzett szak személyzet. Individuális kiszolgálás. Állatorvosi felügyelet

Hygienikus és szakszerű fűrésztés, nyírás és trimmelés. — Speciális előkészítés a kutyakiállításokra.

vatták és ezüst-fém tisztító szerek mellett „egészségügyi betétet” is árusítottak a korabeli számlájuk szerint.

Az embereket – azaz a férfiakat – sem hanyagolták el, hiszen őket szolgálta ki Esser Endre kalapüzeme. A hajdani iparos mester a Pozsonyi utat és a Hegedűs Gyula utcát összekötő mellékutcák egyikében működött. Csak annyit tudunk róla, hogy az 1938-as Nemzetközi Vásáron aranyéremmel tüntették ki remek munkáiért.

Nádel Tamás Kézdy György-díjas!

November 24-én immár hatodik alkalommal adták át a Kézdy György-díj(ka)t. S ezúttal a Dohány körzet is érintett volt. Büszkék vagyunk arra, hogy az idei kitüntetettek egyike Nádel Tamás. Elnökünkkel az elismerés átvételét követően beszél-tünk.

– Először is, a magam és a körzet nevében gratulállok a díjhoz! A Pesti Sölet olvasói talán kevésbé ismernek, ezért kérlek, beszélj kicsit magadról!

– Balassagyarmaton születtem 1947-ben. Apai nagyszüleim és édesapám hét testvére közül négyen nem tértek vissza Auschwitzból, miután Balassagyarmatról elhurcolták őket a vézskorszakban – kezdte Tamás. – Anyai nagyszüleim Budapesten éltek ortodox zsidóként, akiket a háború után kitelepítettek, s csak 1957-ben térhettek vissza Budapestre. Szüleim vallásos szellemben neveltek minket öcsémekkel, aki 1953-ban született. Kóser háztartást vezettünk, pedig ez vidéken nem volt egyszerű. A háború után ugyan a megmaradtakkal újjáélelt Gyarmaton a zsidó élet, de 1957-ben sokan elmentek, így már csak a Nagyünnepeket megtartani Budapestre érkezett előimádkozóval. De a fővárosból jött a tanító is, akitől a héber olvasást és az ünnepekről tanultunk.

Elnökünk elmondta, az elemi-, és a középiskolát Balassagyarmaton végezte, majd levelező tagozaton szerzett Kereskedelmi Üzemgazda diplomát 1973-ban a Budapesti Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskolán. Következő évben családjával Budapestre költözött, így szakmai pályafutását itt kezdte el, a kereskedelembe töltött be vezető állásokat 2010-ig. Közben, 1984-ben megnősült, s feleségül vette dr. Rózsa Ágnes vegyész-mérnököt, aki a Budapesti Műszaki Egyetem nyugalmazott adjunktusa.

– A zsidóság mindig is fontos volt számomra, miután a fővárosba költöztünk a Kazinczy utcai ortodox közösségbe, aztán a Dessewffy utcai közösségbe jártam – folytatta. – 2000-tól pedig a Dohány utcai közösség tagja, s elöljárója vagyok. 2010-től a körzet alelnöke és az Alapítvány a Dohány utcai Zsinagógáért elnöke lettem. Négy évvel később kértek fel a körzet vezetésére, s 2015-ben és 2019-ben megválasztottak a körzet elnökének. Emellett tagja lehetek a BZSH elöljáróságának és a MAZSIHISZ vezetőségének.

– Mely eredményekre vagy a legbüszkébb a körzet kapcsán?

– A fejlesztéseinket emelném ki, melyek jó részét én kezdeményeztem, vagy menedzseltem. Így a Gettó temető rendbehozatalát, az Emanuel Emlékpark kertté alakítását, a Kötár létrejöttét. Fontosnak tartom, hogy többször tudtuk támogatni a Szeretetkórházat, s számos alkalommal működ-tünk együtt sikeresen az Élet Menete Alapítvánnyal is. Ezért is hatott meg, ami a Kézdy György-díj emléklapján olvasható: Az Élet Menete Alapítvány köszönettel és elismeréssel adózik 2019-ben Nádel Tamás, a Dohány utcai zsinagóga templomkörzetének elnöke hivatalban és magánemberként végzett példaértékű tevékenysége előtt a magyarországi történelmi emlékezet fenntartásában, a Holokauszt tanulságainak feldolgozásában.

– Tudom, sablonos a kérdés, de mit jelent számodra ez az elismerés?

– Csak azt tudom erre mondani, amit az átvételkor: nagyon örülök a díjnak, s megtiszteltetés számomra három dolog miatt. Az első: a névadó, Kézdy Gyuri bácsi személye, aki kiváló ember és nagy művész volt. A második: az adományozó, az Élet Menete Alapítvány, amely Gordon Gábor vezetésével rengeteget tesz a Holokauszt áldozataira való emléke-

zésért, emlékeztetésért. A harmadik: jeles személyiségek kapták meg ezt a díjat, mint Kardos Péter főrabbi Úr... Nem sokkal azután, hogy az Élet Menete Alapítvány értesített arról, megkapom a díjat, véletlenül találkoztam Kardos Péter főrabbi Úrral.

– Képzeld Péter megkapom a Kézdy György-díjat. Tudom, Te is megkaptad, nem lesz Neked kellemetlen, hogy együtt emlegetnek minket, mint díjazottakat?

Péter gondolkodás nélkül ennyit mondott, ne törődj vele, visszaküldtem a Lovagkeresztet, majd ezt is visszaküldöm!

Az idei kitüntetettek

Az Élet Menete Alapítvány kuratóriuma idén a következőknek ítélte oda a Kézdy György-díjat: a Tünet Együttes és Fahidi Éva, Nádel Tamás a Dohány utcai Zsinagóga templomkörzet elnöke és a Múlt és Jövő Alapítvány (Fenyő Ágnes és Kőbányai János).

Balról: Kézdi Klementina, Kézdy György unokája, kurátor; Cuhorka Emese táncművész, a Tünet együttes tagja; Fenyő Ágnes, a Múlt és Jövő folyóirat munkatársa; Gordon Gábor, az Élet Menete Alapítványa elnöke; Fahidi Éva, holokauszt túlélő, a Tünet együttes tagja; Dr. Székelyi Márton, Székelyi József fia, kurátor; Nádel Tamás, körzetünk elnöke

Jahrzeit-napok a falnál

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, isme-rősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Souvajsz 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szereteteinkért a gyertyák. A Jahrzeit-napon a reggeli i.tentisztelet után a közösség átmegy a falhoz és Káddist mond az elhunytért. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szereteteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Kozma György	december 1.	Raschka Imréné	december 6.	Váradai Lajos	december 14.	Márta Kohn	december 23.
Eugen Gero	december 3.	Suchman István és Icuca	december 7.	Váriné Reichentál Magda	december 15.	Gárdonyi Tibor	december 24.
Katz Margit	december 3.	Dr. Steiner Sándor	december 8.	Politzer Ilona	december 16.	Pollák Jenő	december 25.
Nádel Lászlóné	december 4.	Hajdu Tibor	december 8.	Marsányi Ernő	december 18.	Hajdú Gusztáv	december 29.
Alex Kertész	december 5.	Rózsa Dezsóné	december 10.	Jakab Márton	december 19.	Glasel Adolfné	december 30.
Darvas Zoltánné	december 6.	Waldner Ferencné	december 13.	Schwarz Ignácné	december 21.	Földes Ágnes	december 31.

